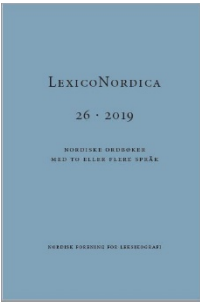

LexicoNordica

Titel:	ISLEX på finska – redigering, användning och mottagande	
Forfatter:	Helga Hilmisdóttir	
Kilde:	LexicoNordica 26, 2019, s. 75-94	
URL:	https://tidsskrift.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© 2019 LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

ISLEX på finska – redigering, användning och mottagande

Helga Hilmisdóttir

The electronic dictionary ISLEX is a collection of six bilingual dictionaries between Icelandic and other languages in the Nordic region: Swedish, Norwegian Bokmål, Norwegian Nynorsk, Danish, Faroese and Finnish. The main focus of this paper is the Icelandic-Finnish dictionary and its place in the Nordic context. The aim is twofold. First, I discuss some of the challenges of the editing process. As the only non-Indo-European language of ISLEX, Finnish has some syntactic features that call for language-specific solutions. Second, I present the results of a user survey aimed specifically at Finnish speakers.

1. Inledning

ISLEX är en elektronisk ordbok mellan isländska och de övriga statsbärande språken i Norden: svenska, norskt bokmål, nynorska, danska, färöiska och finska. Ordboken består av ca 50 000 isländska uppslagsord, 10 000 idiom och kollokationer, samt 32 000 språkprov som översätts till respektive språk (se Jónsdóttir & Úlfarsdóttir 2011). ISLEX finns gratis på nätet och enligt Google Analytics hade ordboken kring 128 000 användare år 2018 varav närmare 3 000 befann sig i Finland.

ISLEX har från början varit ett internordiskt projekt (se Ljunggren 2011 og Úlfarsdóttir 2013). När den första versionen lanserades i Göteborg 2011 hade ordboken fyra målspråk, svenska, danska, norskt bokmål och nynorska, och den färöiska versionen var redan under arbete. Arbetet med den finska ordboken inleddes sedan i januari 2013 och i mars 2018, när kring 80 % av uppslags-

orden hade översatts till finska, öppnades ISLEX finska version formellt.¹

Syftet med denna artikel är att diskutera hur väl den isländsk-finska ordboken passar in i den flerspråkiga och nordiska nätordboken ISLEX, dels med tanke på finskans strukturella särdrag som ett icke-indoeuropeiskt språk, dels utifrån användarnas beteende och behov. Jag kommer att dryfta följande frågor: Går det att göra en finsk version av en nordisk ordbok som redan har en fast lexemindelning och färdigvalda exempel? Vilka systematiska problem stöter de finska översättarna på och hur löser de dem? Vilka är det som använder finska ISLEX och hur använder de ordboken? Vad har det för betydelse för användarna att finskan placeras in i ISLEX istället för att skapa en egen nätordbok mellan isländska och finska, utan koppling till de övriga språken i Norden?

Artikeln har följande disposition: I kapitel 2 kommer först en teoretisk diskussion om ISLEX som en digital, flerspråkig ordbok. I kapitel 3 dryftar jag de strukturella problem som den finska gruppen har stött på och i kapitel 4 presenteras en enkätundersökning som fokuserar på användarnas mottagande. Avslutningsvis kommer sedan en kort sammanfattning och diskussion.

2. ISLEX som en digital, flerspråkig ordbok

I en artikel om den norska, svenska och danska versionen av ISLEX konstaterar Rauset, Hannesdóttir & Sigurðardóttir (2011:514) att ordboken inte enbart kan ses som en samling tvåspråkiga och enkelriktade ordböcker. I och med att ISLEX är en digital ordbok uppstår en del nya sökmöjligheter som kan ändra användarens syn på ordboken (se t.ex. Hannesdóttir 2012 och 2015). En ISLEX-an-

1 Tidigare var Järvelä (2008) den enda ordboken som fanns mellan isländska och finska.

vändare kan söka bland de isländska uppslagsorden så som redaktörerna ursprungligen har tänkt (källspråk > målspråk). När användarna matar in sökord på den finska webbsidan får de automatiskt fram målspråket finska men de kan också välja de andra språken genom att klicka på en av flaggorna eller välja ”alla”.

Förutom att gå från källspråk till målspråk kan användarna också gå den andra vägen och söka bland de övriga nordiska språken för att komma åt det isländska uppslagsordet (målspråk > källspråk). De kan till och med söka ett ord på målspråket finska för att via källspråket isländska hitta en ekvivalent på målspråken nynorska eller färöiska (målspråk > källspråk > målspråk). Oavsett ordboksredaktörernas ursprungliga intentioner innebär detta att brukaren har möjlighet att använda ISLEX t.ex. som en finsk-isländsk, finsk-nynorsk eller finsk-färöisk ordbok. Svaren begränsas dock vid de ord som anges som ekvivalenter för de isländska uppslagsorden (se bl.a. diskussion i Hilmisdóttir & Matthíasson 2018).

I detta sammanhang uppstår då frågan om man borde strukturera digitala ordböcker på ett annat sätt än traditionella, tryckta ordböcker som inte tillåter sökningar åt ”fel håll”? Som Hannesdóttir (2015) påpekat leder de digitala ordböckerna till att man inom lexikografin har börjat ifrågasätta grundläggande termer som *källspråk* och *målspråk*. Istället föreslår hon att man talar om *överordnat* och *underordnat språk* och då är det det överordnade språket som avgör vilka ord, idiom, kollokationer och språkprov som finns i ordboken.

I fallet ISLEX har isländskan en tydlig status av ett överordnat språk. Analysen och lexemindelningen av det isländska materialet gjordes från ett enspråkigt, isländskt perspektiv. Tanken var att samma ordboksbas skulle kunna fungera för danska, norskt bokmål, nynorska och svenska, och i framtiden även för andra, icke-nordiska språk (Rauset, Hannesdóttir & Sigurðardóttir 2011:514).

Under den inledande redigeringsprocessen när redaktörerna arbetade med de svenska, norska och danska ordböckerna kunde framställningen av de isländska uppslagsorden ännu justeras. Den semantiska analysen kunde anpassas till målspråkens behov och man kunde byta ut, ändra eller ta bort mindre relevanta exempel. Rauset, Hannesdóttir & Sigurðardóttir (2011:515) beskriver i sin artikel hur detta ibland kunde leda till att den semantiska indelningen av det isländska uppslagsordet blev orimligt detaljerad i norska och danska på grund av semantiska nyanser i svenska. Enligt dem präglas ISLEX just av det att ha uppstått som ett flerspråkigt lexikon.

I och med att ISLEX-ordboken redan hade publicerats och arbetet med de fyra första målspråken var avslutat när den finska gruppen påbörjade sitt arbete var utgångspunkten från första början att ordboksbasen inte skulle justeras och anpassas till det nya målspråket finska (Hilmisdóttir & Martola 2016:151). De finska översättarnas uppgift var att förhålla sig till de uppslagsord (inkl. semantiska indelningar), fraser, fasta uttryck och exempel som redan fanns och detta kunde medföra en del problem som dryftas i följande kapitel.

3. Finska utmaningar inom ISLEX-projektet

Trots att översättningen av ISLEX till finska oftast går smidigt har Hilmisdóttir & Martola (2016) visat att de syntaktiska skillnaderna mellan isländska och finska också kan medföra redaktionella problem. Ibland kan det vara svårt att översätta idiom, kollokationer och språkprov utan att justera eller precisera det semantiska innehållet. I följande tre avsnitt diskuterar jag vanligt förekommande problem där översättarna har varit tvungna att göra vissa kompromisser.

3.1. Personliga pronomen och genus

I nordiska sammanhang är det ett välkänt fenomen att finska språket inte har grammatiskt genus (se Karlsson 2009). Detta gäller även för personliga pronomen där man i skriftspråk och formellt talspråk använder pronomenet *hän* 'hen' för mänskliga referenter. Detta betyder att när det finns tredje personens personliga pronomen i de isländska språkproven försvinner informationen om referentens genus i den finska översättningen: *henni voru gefnir leðurhandskar* 'hon fick skinnhandskar' respektive *hän sai nahkahansikkaat* 'hen fick skinnhandskar'.

I de flesta fall orsakar avsaknaden av grammatiskt genus i finska inga problem. Det hör till språkets struktur att genus inte alltid är relevant. Ett undantag utgör dock exempel där det förekommer två olika pronomen i samma exempel, ett maskulint och ett feminint: *hann gaf henni hring* 'han gav henne en ring' som i ISLEX översätt med *mies antoi naiselle sormuksen* 'mannen gav kvinnan en ring'. I dessa fall har man för att undvika otydligheter p.g.a. upprepning av samma pronomen skrivit ut två substantiv. Pronomenet *hann* 'han' har ersatts med finskans *mies* 'man' och *hún* 'hon' med *nainen* 'kvinna'. Detta betyder att översättarna har valt ett ord med en snävare betydelse. Det isländska pronomenet *hún* har en mycket bredare syftning än substantivet *nainen* 'kvinna' som uttryckligen syftar på en kvinnlig person i en viss ålder.

3.2. Negationer

Som diskuteras i Hilmisdóttir & Martola (2016:149–150) är negationer inom parentes något som kan orsaka problem i de finska översättningarna. I isländska och de övriga språken är det möjligt att ange ett språkprov som innehåller negation och sedan markera negationen med parentes för att visa att den är optionell: *það festir (ekki) snjó* 'snön ligger (inte)'. I finska använder man ett nega-

tionsverb i negativa satser, vilket betyder att man inte kan använda samma enkla framställning som i de övriga språken. I detta exempel har de finska översättarna löst problemet genom att skriva ut två olika översättningar: *lumi pysyy maassa* 'snön ligger' respektive *lumi ei pysy maassa* 'snön ligger inte'.

När översättarna skriver ut två olika satser förväntas användarna förstå vilka exempel har en negativ och positiv betydelse men så enkelt är det tyvärr inte alltid. Det finns också exempel på att negativa uttryck i isländska formuleras utan negation i finska: *fara (ekki) í manngreinarálit* '(inte) göra skillnad på folk och folk'. När frasen har en negativ innebörd i källspråket översätts den med en positiv fras på finska, *pitää kaikkia ihmisiä tasaveroisina*, som ordagrant betyder 'hålla alla människor jämlika'. Med negationsverb i finska får frasen sedan en motsatt betydelse: *ei pidä kaikkia ihmisiä tasaveroisina* som ordagrant betyder 'inte hålla alla människor jämlika'. För att finska användare ska förstå vilken form de ska använda måste de förstå ordet *manngreinarálit* men i ISLEX erbjuds ingen annan förklaring än just språkprovet som innehåller en optionell negation. Det samma gäller för isländska användare. Eventuellt skulle översättarna kunna skriva in en kommentar på finska och isländska för att förtydliga exemplet för användarna men det är svårt att se hur den skulle kunna formuleras på ett smidigt och entydigt sätt. Enklast hade det varit om ISLEX-redaktionen inte hade valt att skriva in optionella negationer i ordboksbasen.

3.3. Fakultativa led

Som jag nämnde i inledningen innehåller ISLEX kring 10 000 kollokationer och idiom som alla ska översättas till finska. Dessa uttryck innehåller ofta *fakultativa led*, det vill säga led som måste ingå i yttrandet men kan bytas ut mot ett ord eller fras som har en liknande funktion. Led som kan varieras markeras i ordboken med vinkelparentes. Men i och med att finskan har en morfolo-

giskt komplicerad struktur, bl.a. personböjning för verb och kasusböjning för substantiv, kan de fakultativa leden i den finska översättningen påverka även andra delar av yttrandet som inte markeras med vinkelparentes i källspråket.

Frasen *eyrun á <mér> ’<mina> öron*’ är ett exempel på detta. På svenska och de andra skandinaviska språken översätter man frasen genom att vända på ordföljden: först kommer det possessiva pronomenet *mina* (och markeras med vinkelparentes) och sedan huvudordet *öron*. I den finska översättningen använder man samma ordföljd som i svenska, men man måste tillägga en extra vinkelparentes: den senare parentes avgränsar det possessiva suffixet *-ni* (1p sg) som förekommer i ordet *korva<ni> ’öra*’. Frasen blir då *<minun> korva<ni>*. I de övriga nordiska språken påverkas huvudorden i genitivkonstruktioner inte av vem det är som är ägaren. Om vi skulle byta ut pronomenet *mina* i det svenska exemplet med t.ex. *dina* skulle det inte påverka huvudordet: *dina öron*. I finskt skriftspråk eller skriftspråksnära talspråk måste *-ni*-ändelsen bytas ut mot *-si:<sinun> korva<si> ’dina öron*’.

I exempel som detta är lösningen enkel: possessivsuffixet markeras med en vinkelparentes precis som alla andra fakultativa led. I vissa fall kan det dock kännas orimligt att markera alla ord och böjningsändelser som påverkas. Detta gäller i synnerhet för uppslagsord som innehåller opersonliga verb (och har subjekt i akkusativ eller dativ). För att illustrera detta kan vi titta närmare på exemplet *<mér> líkar vel við <hana> ’jag tycker om henne*’. Eftersom finska verbet *pitää* ’tycka om’ personböjs och därför bör kongruera med subjektet borde alla tre orden markeras med vinkelparentes:² **<minä> <pidän> <hänestä> ’jag tycker om hen*’. Men eftersom det rör sig om själva uppslagsordet verkar det mycket underligt att markera verbet som ett fakultativt led.

2 Verbet *pitää* har ett *d* i stammen i 1:a och 2:a person men ett *t* i 3:e person. Därför kan man inte markera bara böjningsändelsen med vinkelparentes.

För en finsk användare är informationen om vilka ord som kongruerar med de fakultativa leden självklar men för en islänning fungerar markeringen som en viktig påminnelse. För att beakta isländska modersmålstales behov markeras därför possessiva suffix med vinkelparenteser. När det däremot gäller krav på verbkongruens som här ovan anser vi att det blir för komplicerat att avgränsa dessa fall med vinkelparentes, bl.a. på grund av att det ofta rör sig om själva uppslagsorden. Den slutgiltiga versionen av översättningen som exemplifierar bruket av verbet *líka* 'tycka om' blir då som följer: <minä> *pidän* <hänestä> 'jag tycker om hen'.

4. Användning och mottagande av finska ISLEX

Som jag nämnde i inledningen öppnade den finska versionen av ISLEX formellt våren 2018. I slutet av samma år gjordes det en enkätundersökning för att få en bild av vilka som använder ISLEX, hur de använder den och vad de tycker om ordboken.³ Enkäten var på finska och innehöll tio olika frågor (p.g.a. utrymmesbrist behandlas inte alla frågorna här). Den delades via sociala medier och via länk på ISLEX finska hemsida från slutet av november 2018 till början av februari 2019. Totalt fick vi in 104 svar.

4.1. Informanternas bakgrund

De första frågorna gäller informanternas bakgrund. Vad har de för modersmål och i vilken ålder är de? Tabell 1 visar fördelningen mellan modersmål.

3 Se även Jónsdóttir & Úlfarsdóttirs (2016) enkätundersökning om den danska, färöiska, norska och svenska delen av ISLEX.

språk	N	%
finska	77	74
tvåspråkigt finska	2	2
svenska	16	15
isländska	6	6
övriga språk	3	3
totalt	104	100

Tabell 1: Informanternas modersmål.

Eftersom enkätundersökningen var på finska och låg ute på ISLEX finska webbsida har majoriteten av de som svarar finska som modersmål. Inkluderar man även de som är tvåspråkiga där det ena språket är finska får vi totalt 79 informanter som har modersmålskompetens i finska. Totalt 16 informanter säger att de har svenska som modersmål. Bland informanterna finns sedan 6 personer som har isländska som modersmål och 3 som har en annan språklig bakgrund (ryska och tyska).

Tittar man på ålder ser man att ISLEX används av vuxna människor i alla åldrar. Tabell 2 visar fördelningen mellan åldersgrupper.

åldersgrupp	N	%
yngre än 19	0	0
19–25	46	45
26–41	33	32
42–67	21	20
68–	3	3
totalt	103	100

Tabell 2: Informanternas ålder.

Av de 103 användare som anger sin ålder är det inte en enda som är i gymnasieåldern eller yngre. Nästan hälften av informanterna

anger att de är i åldern 19–25, dvs. i den ålder många avlägger sina universitetsstudier i Finland. Detta stämmer även överens med följande fråga där informanterna fritt kunde formulera en yrkestitel: av de 68 som svarar uppger 31 att de är studerande. Övriga informanter säger att de arbetar bl.a. som lärare på olika nivåer (14), som översättare (5), som kulturarbetare (4) och som diplomater (2). När man sedan frågar varför informanterna använder ISLEX anger de följande svar. Informanterna kunde välja mellan svar som var formulerade på förhand (a–e) eller tillägga en egen formulering (f–g).

	svar	N	%
a)	jobb	13	12,5
b)	studier	64	62
c)	bor på Island	6	6
d)	resor till Island	3	3
e)	hobby	14	13,5
f)	isländska är mitt hemspråk	2	2
g)	av nyfikenhet	1	1
	totalt	103	100

Tabell 3: Orsaker bakom användningen av ISLEX.

En stor del av de användare som svarade på enkäten svarar att orsaken till att de använder ISLEX är att de studerar (64) men andra vanliga svar är att isländskan är ett hobby (14) eller att de behöver ordboken för sitt jobb (13).

Innan jag går vidare till informanternas användning och åsikter om ISLEX kan man fråga sig hur representativa informanterna kan sägas vara med tanke på dem som verkligen använder ordboken och hur generaliserbara resultaten är. Här är det viktigt att komma ihåg att fast isländska inte är ett centralt språk i det finska samhället ingår den som ett valfritt eller obligatoriskt läroämne för dem som läser nordiska språk vid de stora universiteten. Det

är därför inte oväntat att en stor del av informanterna är unga universitetsstuderande som läser nybörjarkurser i isländska. Yrkesgrupper som använder isländska på sitt jobb, t.ex. språklärare (på alla nivåer), översättare, bibliotekarier, diplomater och kulturarbetare, finns också bland informanterna, men av naturliga skäl är dessa kategorier relativt små. I stort sett tycker jag att de 104 informanterna som har svarat på ISLEX-enkäten ganska väl representerar de grupper som använder ISLEX i Finland och bland informanterna hittar man både nybörjare och avancerade språk-användare.

4.2. Användningen av ISLEX

Syftet med följande tre frågor är att ta reda på hur informanterna använder ISLEX. Hur ofta använder de ordboken och vilka språk är de intresserade av? Den första frågan gäller besökens frekvens och svaren framgår av tabell 4.

hur ofta?	N	%
(nästan) varje dag	11	11
varje vecka	28	27,5
då och då	42	41
ett par gånger per år	21	20,5
totalt	102	100

Tabell 4: Hur ofta informanterna använder ISLEX.

Angående hur ofta man använder ISLEX framgår det av svaren att 39 informanter besöker ordboken varje dag (11 %) eller flera gånger i veckan (27,5 %). Det betyder att en dryg tredjedel av de som svarar är frekventa användare. Den största gruppen, eller 41 % av de som svarar, besöker ordboken ”då och då”, medan 20,5 % svarar att de använder ordboken endast ett par gånger per år (ISLEX lanserades 9 månader tidigare).

Ännu en fråga är *hur* informanterna använder ordboken och vilka språk de matar in i sökrutan. Tabell 5 visar fördelningen mellan olika språk. Informanterna fick ange hur ofta de använde varje språk för sig, dvs. de kunde ge ett svar för varje språk, men de behövde inte ge respons på alla.

	alltid	ofta	ibland	aldrig	svarar inte
isländska	24 23 %	59 57 %	19 18 %	1 1 %	1 1 %
finska	12 11 %	37 36 %	34 33 %	9 9 %	12 11 %
svenska	9 9 %	37 36 %	31 30 %	11 10 %	16 15 %
färöiska	-	-	8 8 %	55 53 %	41 39 %
bokmål	-	1 1 %	19 18 %	44 43 %	40 38 %
nynorska	-	1 1 %	14 13 %	49 47 %	40 38 %
danska	-	2 2 %	18 17 %	46 44 %	38 37 %

Tabell 5: Språken som informanterna matar in i sökrutan.

Som framgår av tabell 5 svarar 80 % av informanterna att de ”alltid” (23 %) eller ”ofta” (57 %) använder isländska som sökspråk medan 47% ”alltid” (11 %) eller ”ofta” (36 %) använder finska. Det betyder att informanterna oftast använder ISLEX för att söka isländska uppslagsord, men en stor andel använder ordboken även åt det andra hållet. Det som kanske förvånar mest är att 45 % av informanterna ”alltid” (9 %) eller ”ofta” (36 %) använder svenska som sökspråk. Här är det värt att komma ihåg att en stor del av informanterna är universitetsstuderanden som läser nordiska språk. Svaren visar dock en tydlig trend: ISLEX-användare ser inte ISLEX som enbart en ordbok från isländska till finska. ISLEX-användarna

söker också mycket gärna på andra språk. En liten del av informanterna anger även att de ”ofta” eller ”ibland” söker ord på färöiska (8 %), norskt bokmål (19 %), nynorska (14 %) och danska (19 %).

När man frågar informanterna på vilket eller vilka språk de vill hitta ord, dvs. vilket är deras målspråk, framträder en delvis annan bild.⁴ Tabell 6 visar fördelningen mellan språken.

	alltid	ofta	ibland	aldrig	svarar inte
isländska	45 43 %	39 38 %	13 12 %	1 1 %	6 6 %
finska	35 34 %	40 38 %	16 15 %	4 4 %	9 9 %
svenska	28 27 %	43 41 %	12 12 %	9 9 %	12 11 %
färöiska	1 1 %	2 2 %	11 11 %	55 53 %	35 34 %
bokmål	3 3 %	4 4 %	20 19 %	34 33 %	43 41 %
nynorska	3 3 %	2 2 %	19 18 %	49 47 %	31 30 %
danska	2 2 %	8 8 %	20 19 %	34 33 %	40 38 %
alla	6 6 %	16 15 %	25 24 %	24 23 %	33 32 %

Tabell 6: Informanternas målspråk.

Det som kanske är mest oväntat angående svaren i tabell 6 är att 93 % av informanterna säger att de ”alltid” (43 %), ”ofta” (38 %) eller ”ibland” (12 %) är ute efter en isländsk översättning. Detta betyder att trots att isländskan från en lexikografisk synvinkel inte är ett målspråk i ISLEX så kan man säga att den ur informanternas

4 Den finska formuleringen som används i enkäten kan översättas till svenska på följande sätt: ”När jag använder ISLEX söker jag ... a) översättningar till isländska, b) översättningar till finska” osv.

synvinkel både fungerar som sökspråk och målspråk. Endast en informant säger att hen aldrig söker en isländsk översättning. På den här punkten kan det finnas olika uppfattningar mellan lexikografer och användare. Medan lexikografer gör stor skillnad mellan källspråk och målspråk (eller överordnade och underordnade språk) är det osannolikt att alla användare gör samma distinktion eller tycker att den är viktig. Så länge det inte finns en omvänd ordbok mellan finska och isländska är det viktigare att få förslag på ord där det går. Här borde det dock också nämnas att avsaknaden av en finsk-isländsk ordbok tas upp av tre informanter i en fritt formulerad slutkommentar.

Informanterna svarar också att 87 % av dem tittar på den finska översättningen ("alltid" 34 %, "ofta" 38 %, "ibland" 15 %). Av de 4 informanterna som svarar att de aldrig tittar på finskan har bara en person finska som modersmål. Dessa informanter verkar först och främst använda ISLEX som finsk-isländsk ordbok eller som isländsk-svensk.

Om vi tittar närmare på svenska som målspråk så är det något oväntat hur liten skillnad det finns mellan svaren angående svenska och finska: 80 % av informanterna svarar att de "alltid" (27 %), "ofta" (41 %) eller "ibland" (12 %) tittar på den svenska versionen av ISLEX (jämfört med 87 % finska).

Efter de tre stora språken isländska, finska och svenska kommer sedan alternativet att titta på alla målspråken samtidigt: 45 % av informanterna svarar att de "alltid" (6 %), "ofta" (15 %) eller "ibland" (24 %) använder denna funktion. Med tanke på ISLEX bakgrund som ett nordiskt samarbetsprojekt som ska främja den nordiska språkförståelsen är detta ett positivt resultat.

Till sist vill jag påpeka att informanterna i den finska enkätundersökningen anger att de även använder de övriga språken som målspråk. Om man slår ihop de som svarar "alltid", "ofta" eller "ibland" svarar 14 % att de ser på den färöiska förklaringen, 26 % på bokmål, 23 % på nynorska och 29 % på danska. Tittar man när-

mare på de som använder dessa målspråk ser man att det är ingen homogen grupp: bland dem ser man språkstuderanden och andra användare i olika åldrar.

Om jag försöker dra en slutsats utgående från den bild som framträder i tabell 6 kan jag konstatera att finska ISLEX-användare utnyttjar ordboken på fler sätt än enbart som ett isländskt-finskt lexikon. Svaren indikerar att finskspråkiga finnar och användare med andra modersmål använder ordboken som en multifunktionell ordbok mellan språk i Norden. Siffrorna visar också att det finns ett visst mervärde i att integrera den finska delen i ISLEX istället för att skapa en egen isländsk-finsk nätordbok som också hade varit ett rimligt alternativ, speciellt med tanke på att finskan är ett icke-indoeuropeiskt språk.

4.3. Hur nöjda är användarna med ordboken och vilka är deras önskemål om vidareutveckling?

Följande fyra frågor handlar om informanternas erfarenhet av ISLEX och hur de tycker att man skulle kunna förbättra ordboken. Den sista frågan är öppen och ger informanten en möjlighet att fritt formulera sina egna tankar.

Först tillfrågades informanterna hur ofta de hittar de ord de söker. Tabell 7 visar hur svaren fördelas.

	N	%
alltid	11	10,6 %
ofta	86	82,7 %
ibland	6	5,8 %
sällan	1	1 %
aldrig	0	0 %
totalt	104	100 %

Tabell 7: Sökning som ger träffar.

Som framgår av tabell 7 hittar informanterna rätt ofta det de söker i ISLEX. Av 104 användare säger 97 att deras sökning ”ofta” eller ”alltid” ger utslag. Endast 6 individer svarar att de bara hittar orden ibland och en person säger att det sker sällan. Med tanke på att användarna så ofta söker på målspråken kan man säga att resultatet är oväntat bra.

Den positiva responsen återspeglas även i följande fråga: Vad tycker du om ISLEX? Användarna ombads uppskatta sitt intryck på en femdelad skala, från ”utmärkt” till ”dålig”. Svaren återges i tabell 8.

	N	%
utmärkt	42	40,8 %
bra	51	49,5 %
ganska bra	7	6,8 %
inte så bra	2	1,9 %
dålig	1	1,0 %
totalt	103	100 %

Tabell 8: Utvärdering av ISLEX.

Den största delen av de som svarar på enkäten ger ISLEX betyget ”utmärkt” eller ”bra”, dvs. 93 informanter av 103. Sju informanter anser att ordboken är ”ganska bra” medan tre stycken ger ordboken betyget ”inte så bra” eller ”dålig”.

Om man tittar på de som är missnöjda med ISLEX är det en brokig grupp: två unga språkstudenter som bor i Finland och en finne i åldern 41–67 bosatt på Island. Den som anser att ordboken är ”dålig” svarar även att hen ”sällan” hittar de ord hen söker (en ung student som går en nybörjarkurs), medan de två andra som är missnöjda anger att de ”ofta” respektive ”ibland” hittar det de söker. Dessa informanter ger inga närmare förklaringar på sitt missnöje i det öppna kommentarfältet så det är svårt att veta vad det är som inte fungerar. Den äldre personen

som är bosatt på Island verkar dock använda ISLEX först och främst som en finsk-isländsk ordbok vilket kan förklara problemet.

Om man tittar på det som andra informanter har skrivit kan man också få en viss bild av vad redaktörerna skulle kunna göra för att förbättra ISLEX. En del av kommentarerna handlar om böjning av isländska ord. Ibland verkar användarna inte riktigt förstå hur ordboken fungerar och vilken information den ger. Som en respons på detta kunde redaktionen fundera på om det går att göra ordboken tydligare för finskspråkiga användare, i synnerhet nybörjare. Eftersom finskan är ett icke-indoeuropeiskt språk är det inte orimligt att finskspråkiga nybörjare behöver mer hjälp för att komma igång med isländska än skandinaver. En annan möjlig lösning är att sökfunktionen för ISLEX utvidgas så att ordboken föreslår ord medan användaren matar in i sökfältet eller att de finska översättarna skriver korta och tydliga användarinstruktioner som riktas särskilt till finskspråkiga nybörjare.

5. Avslutning

I denna artikel har jag dryftat frågor kring den finska versionen av den isländsk-skandinaviska ordboken ISLEX. Syftet var att diskutera anpassningen av den finska delen till de övriga språken i ISLEX, dels med tanke på finskans struktur, dels med tanke på användarnas syn på ordboken.

I avsnitt 3 diskuterade jag själva redigeringen. När arbetet med den finska delen inleddes hade de svenska, norska och danska översättarna redan slutfört sitt arbete och ordbokens isländska del hade redan tagit form. Det är bland annat på grund av detta som de finska översättarna inte har haft samma möjlighet som de andra att be den isländska redaktionen om att justera strukturen på ordboksartiklarna, dvs. indelning i underkategorier och val av

exempel. I artikeln har jag diskuterat tre strukturella problem: 1) genus och personliga pronomen, 2) negationer angivna inom parentes och 3) fakultativa led. Slutsatsen som man kan dra av denna diskussion är att den största utmaningen som översättarna har råkat ut för än så länge gäller idiom, kollokationer och språkprov där den isländska redaktionen anger möjliga variationer med vinkelparentes (=led kan bytas ut) eller med parentes (=led kan strykas). Oftast har arbetet dock gått bra och det har varit en stor fördel för översättarna att ha tillgång till de övriga ISLEX-språken.

I avsnitt 4 har jag redogjort för resultatet av en finsk enkätundersökning av ISLEX. Resultaten visar bl.a. att användarna i stort sett är nöjda med ordboken. De tycker att de ofta hittar de ord de söker. Undersökningen visar även att informanterna inte bara använder isländska som sökspråk utan också finska, svenska och i någon mån de andra språken också. Samtidigt visar undersökningen att användarna också tittar på fler än ett målspråk och ungefär en fjärdedel väljer att titta på alla språken samtidigt. Följaktligen kan man säga att flera av de finska brukarna närmar sig ordboken som ett internordiskt och bidirektionellt lexikon.

Slutsatsen som jag har kommit fram till efter att ha diskuterat finska ISLEX både rent språkligt och ur användarnas synvinkel är att det går att göra en ordbok som inkluderar samtliga statsbärande språk i Norden och att det finns ett tydligt mervärde med att inkludera den finska delen i ett nordiskt sammanhang. En egen ordbok mellan isländska och finska hade visserligen tillåtit mer justeringar i källspråksmaterialet men samtidigt hade användarna då gått miste om den nordiska dimensionen.

Litteratur

Hannesdóttir, Anna Helga (2012): Ekvivalensteorier i tvåspråkig lexikografi. I: *LexicoNordica* 19, 39–58.

- Hannesdóttir, Anna Helga (2015): What is a Target Language in an Electronic Dictionary? I: Iztok Kosem, Miloš Jakubiček, Jelena Kallas & Simon Krek (red.): *Electronic lexicography in the 21st century: linking lexical data in the digital age*. Proceedings of the eLex 2015 conference, 11-13 August 2015, Herstmonceux Castle, United Kingdom. Ljubljana/Brighton: Trojina, Institute for Applied Slovene Studies/Lexical Computing Ltd, 236–249.
- Hilmisdóttir, Helga & Nina Martola (2016): Flerspråkig lexikografi och obesläktade språk – erfarenheter från finska Islex. I: Asgerd Gudiksen & Henrik Hovmark (red.): *Nordiske Studier i Leksikografi* 13. København: Nordisk forening for leksikografi, 143–154.
- Hilmisdóttir, Helga & Marjakaisa Matthíasson (2018): Natur och digitala, tvåspråkiga ordböcker: en studie av finska som sökspråk i ISLEX. I: Ásta Svavarsdóttir, Halldóra Jónsdóttir, Helga Hilmisdóttir & Þórdís Úlfarsdóttir (red.): *Nordiska studier i leksikografi* 14. Reykjavík: Nordisk forening for leksikografi, 120–128.
- ISLEX = *ISLEX orðabókin*. Þórdís Úlfarsdóttir (huvudred.). Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. <www.islex.is> (februari 2019).
- Jónsdóttir, Halldóra & Þórdís Úlfarsdóttir (2011): ISLEX – en flersproget nordisk ordbog. I: Birgit Eaker, Lennart Larsson & Anki Mattisson (red.): *Nordiska studier i leksikografi* 11. Lund: Nordisk förening för lexicografi, 353–366.
- Jónsdóttir, Halldóra & Þórdís Úlfarsdóttir (2016): Hvem bruger ISLEX og hvordan? I: *LexicoNordica* 23, 89–104.
- Järvelä, Tuomas. (2008): *Islanti-suomi-islanti sanakirja*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Karlsson, Fred (2009): *Finsk grammatik*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ljunggren Andreas (2011): *Från isländsk-svensk till isländsk-skandinavisk ordbok – några skärvar som kan fogas till en bild av*

vägen fram till ISLEX tillkomst. Rapport om ISLEX-projektet skriven av Sveriges ambassadör i Reykjavik den 14 november 2011. <<http://islex.fi/greinar/Ljunggren-nov2011.pdf>> (mars 2019).

- Rauset, Margunn, Anna Helga Hannesdóttir & Aldís Sigurðardóttir (2011): Ein-, to- eller fleirspråkleg ordbok? I: Birgit Eaker, Lennart Larsson & Anki Mattisson (red.): *Nordiska studier i lexikografi* 11. Lund: Nordisk förening för lexikografi, 512–523.
- Úlfarsdóttir, Þórdís (2013): ISLEX – norræn margmála orðabók. I: *Orð og tunga* 15, 41–71.

Helga Hilmisdóttir
forskningsdocent, ph.d.
Árni Magnússon-institutet för isländska studier
Laugavegur 13
IS-101 Reykjavík
helga.hilmisdottir@arnastofnun.is